
O odgoju

Dvadeset pet godina prošlo je od ponovnog uvođenja vjeronauka u hrvatske škole te je pravo vrijeme za promišljanje o potrebi vrijednosnog odgoja u školama, pa tako i konfesionalnog vjeronauka. Čovjek je religiozno biće, stoga je potreba religioznog odgoja neupitna činjenica. Visok postotak upisane djece na vjeronauk u školama svjedoči o potrebi vjerskog odgoja, a praksa pokazuje dobru integraciju konfesionalnog vjeronauka u školama. Time se ostvaruje pravo roditelja da izaberu vrijednosno orijentirani odgoj za svoju djecu i da religiozni odgoj bude dostupan svima koji to žele i traže za svoju djecu. To je pravna stečevina propisana međunarodnim pravima i konvencijama.

No u skladu s aktualnom raspravom o reformi školstva, tj. kurikularnoj reformi uputno se je upitati ima li još mjesta za odgoj u našim školama. Prema *Nacionalnom okvirnom kurikulumu* (nadalje: NOK) iz 2010. godine "Odgoj i obrazovanje trebaju buditi, poticati i razvijati osobni identitet, istodobno ga povezujući s poštivanjem različitosti" (NOK, str. 14). Prvi od sedam odgojno-obrazovnih ciljeva NOK-a glasi: "osigurati sustavan način poučavanja učenika, poticati i unaprjeđivati njihov intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni i duhovni razvoj u skladu s njihovim sposobnostima i sklonostima" (NOK, str. 15). U okviru društveno-humanističkog područja jedan od odgojno-obrazovnih ciljeva glasi: upoznati temeljne životne i religijsko-etičke poglede i razumjeti njihovu zavisnost o vremenu i kulturi te moći izraziti, objasniti i razvijati svoje stavove u skladu s vlastitim vjerskim, etičko-moralnim i kulturnim identitetom (NOK, str. 132). Iz navedenoga se čini kako mjesta za vrijednosni, a osobito vjerski, konfesionalni odgoj u našim školama itekako ima te da se on potiče *Nacionalnim okvirnim kurikulumom*.

No nakon pokušaja provođenja kurikularne reforme čini se da je javnost nesigurna je li vrijednosni odgoj još uvijek naš strateški cilj. Možda će nam u tome pomoći pomno iščitavanje temeljnog razvojnog dokumenta glede obrazovanja u RH, a to je *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije* iz 2014. godine. U njoj je sveobuhvatno riječ o razvoju obrazovanja, znanosti i tehnologije. Unutar spomenutoga posebnu važnost ima sustav osiguranja kvalitete, koji je opisan terminima samovrednovanja i vanjskog vrednovanja. U definiciji samovrednovanja nalazimo da ono "sadrži analitičku procjenu o relevantnim područjima rada ustanova – o upravljanju ljudskim i materijalnim resursima, o ključnim procesima – kvaliteti

nastave i podršci učenicima, kao i o rezultatima i ishodima – postignućima učenika i ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva” (*Strategija*, 8. cilj). Iz kuta vanjskog vrednovanja gledano, nameće nam se pitanje kako će izgledati to obrazovanje u današnjih školama kad se naglasak stavlja na testove mjerljivih i usporedivih ishoda.

Podsjetimo da pojam “ishod” potječe iz strukovnog obrazovanja pedesetih godina dvadesetog stoljeća i u toj je vrsti obrazovanja poželjan i potreban, jer su u testovima mjerljivi ishodi u strukovnom obrazovanju nužni da bi se pristupilo tržištu rada. No taj pojam, tj. načelo obrazovanja kurikularnom reformom na velika vrata ulazi u sve odgojno-obrazovne ustanove pa i u osnovnoškolsko obrazovanje, te definira mjerljive i usporedive ishode učenja. Razumno je upitati se ima li u takvom pristupu mjesta za odgoj, oblikovanje čovjeka kao samostalne i odgovorne osobe ili je upravo nauštrb odgojnih djelovanja fokus premješten na mjerljiva i usporediva učenička postignuća.

Ako je tome tako i hrvatske škole zaista streme visokoj razini obrazovanja, zašto se proteklih godina obrazovanje nije podignulo na visoku razinu u smislu ljudskih i materijalnih resursa? Kako to da je u željenom “društvu znanja” oko 80 % škola još uvijek u razini digitalnih početnica i digitalno osnaženih, a tek manje od 20 % u razini digitalno sposobnih i digitalno zrelih škola? Sama *Strategija* tvrdi da je “svega 17 % hrvatskih škola spojeno na širokopojasni internet, a i većina njih ne koristi ni izbliza sve mogućnosti koje im pristup širokopojasnom internetu pruža” (*Strategija*, mjera 7.5.).

Samo na temelju ovih nekoliko podataka razvidno je da su nam škole daleko od izvrsno opremljenih ustanova, odgovarajućih programa i resursa koji bi poticali odgojno-obrazovnu izvrsnost i cjeloviti odgoj. Hoće li nam u takvim uvjetima testovima mjerljivi ishodi, učenje za uspješno položene testove vanjskog vrednovanja i opterećivanje nastavnog kadra administrativnim poslovima oko osiguranja kvalitete i rangiranja škole, zaista podići razinu odgoja i obrazovanja? U kontekstu rasprave o stremljenju kurikulumske reforme prema testovima mjerljivim, provjerljivim i usporedivim ishodima, čini se da se je rasprava o odgojnom djelovanju škole neizostavna te da se nalazimo pred hitnom zadaćom promišljanja odgojnih mogućnosti suvremene škole.

Papa Benedikt XVI. upozorava na podvojenost kršćanskog odgoja mladih kada kaže da se naglašava i odgaja emotivnost i ono što je specifično ljudsko, ali se ne odgaja za izbor vjere u Isusa Krista. U istom Pismu Rimskoj kuriji (*Osservatore Romano*, 22. 1. 2008., nadalje: *Pismo*) navodi neke od zahtjeva izvornog odgoja. Bitna svrha odgoja je prema Papi formiranje osobe kako bi ju se osposobilo da

živi u punini i da dađe vlastiti doprinos dobru zajednice (*Pismo*). U neke od zadaća izvornog odgoja prema *Pismu* spada da u odgoju treba darovati određeni dio samoga sebe, da na brojna pitanja mladih treba odgovoriti pitanjem koje se odnosi na istinu, i to onu koja može biti vodič u životu; da je patnja dio istine našega života jer sposobnost za ljubav odgovara sposobnosti za trpljenje, te da je najosjetljivija točka odgoja pronalaženje ravnoteže između slobode i stege.

Uspoređujući ove tvrdnje o odgoju pape Benedikta XVI. s onima pape Franje iz sedmog poglavlja postsinodalne apostolske pobudnice *Amoris laetitia*, uočavamo kontinuitet i svjedočimo preuzimanju glavnih odgojnih smjernica od pape Benedikta XVI. Nastavljajući njegovu tradiciju brige oko odgoja, papa Franjo naglašava veliku važnost osobe odgajatelja. On poziva roditelje na svijest o vlastitoj odgojnoj autentičnosti i na odgovorno preuzimanje zadaće odgoja svoje djece (CIC 1136, *Amoris laetitia*, 264). U društvu delegiranja odgovornosti obojici papa na srcu je zadaća da posvijeste roditeljima odgovornost i kompetenciju za odgoj vlastite djece, a osobita roditeljska ingerencija nalazi se u području njegovanja obostrane ljubavi, postojanog svjedočenja, pomaganja djeci da razlikuju dobro i zlo i u izgradnji trajnih životnih pravila. Na općoj audijenciji 20. svibnja 2015. papa Franjo potvrđuje taj poziv roditeljima govoreći: “Kucnuo je čas da se očevi i majke vrate iz svoga izgnanstva – jer su sami sebe prognali iz odgoja djece – i ponovno na sebe potpuno preuzmu svoju odgojnu ulogu. Nadam se da će Gospodin dati roditeljima tu milost: da ne prognaju same sebe iz odgoja djece. A to može učiniti samo ljubav, nježnost i strpljivost.”

Nadalje, odgovoran odgajatelj, osobito učitelj, više je nego potreban današnjem vremenu. Njega, prema obojici papa, resi predanost za dobro djeteta. On treba osobno, uz pomoć svog vlastitog uvjerenja pokazati da mu je stalo do odgajanika. Uspjeli je odgoj prema Benediktovu već spomenutom *Pismu* formiranje za ispravnu uporabu slobode.

U kontekstu ovih odgojnih izazova u obiteljskom okruženju i školskom kontekstu, još važnije nam zvuči pitanje o kvaliteti i potrebi vjerskog odgoja. Dvadeset i pet godina od povratka iz izgnanstva vjeronauka iz škole prigoda je da se čestita onima koji su znali odgovoriti na znakove vremena, kao i onima koji od početka profesionalno i kompetentno, sa srcem i dušom sudjeluju u vjerskom odgoju naše djece, učeći ih kako biti kršćaninom u današnjem svijetu. Papa Benedikt XVI. u enciklici *Deus caritas est*, br. 1, kaže da “biti kršćanin nije rezultat neke etičke odluke ili neke velike ideje, već je to susret s događajem, s Osobom, koja životu daje novi obzor

i time konačni pravac". Zadaća je vjeroučitelja vrlo izazovna, kako prije dvadeset i pet godina, tako još više sada. U vremenu koje se mijenja, sve važniji su službenici evanđelja "čiji život izaruje žarom, koji su prvi u sebe primili Kristovu radost" (*Evangelii gaudium*, 75; dalje EG). Napajajući se na Kristu, evanđelju vječnom (Otk 14,6), bez obzira na njihovu dob, njihova "snaga se obnavlja, krila im rastu kao orlovima, trče i ne sustaju, hode i ne more se" (Iz 40,31), a sve kako bi odgajali djecu u vjeri za promjenjiva vremena, svjedočeći o Istini koja je nepromjenjiva i vječna, koja je stožer oko kojega se isplati graditi svoj život, svoju povijest i budućnost.

Ukoliko vjeroučitelji uspiju sačuvati Riječi od kojih plamti vatra u srcima (EG, 142), tu će prisnost s Božjom riječju znati prenijeti i vjeroučenicima u okviru konfesionalnog vjeronauka. Znamo da je u njemu sadržana snaga Crkve koja izlazi (EG, 20), Crkve na periferiji, poslana onima koji su uzvjerovali kao i onima koji se tek upuštaju na put vjere. Vjeronauk u kontekstu škole pozvan je osnažiti religioznu kompetenciju učenika i njegovu otvorenost za religiozno tumačenje čovjeka i svijeta, potaknuti njegovu osviještenost o vlastitoj religioznosti i sposobnost njezina izražavanja na osobnoj i zajedničkoj razini. Školski je vjeronauk pozvan izgraditi sposobnost kod učenika da zauzme stav prema stvarnosti vjere i religije koji je utemeljen na njihovu dobrom poznavanju, da oblikuje svoj život na temelju izgrađenih stavova i sl. Cijeli spektar ovih kompetencija nije mjerljiv testovima i iziskuje vrijeme u kojima bi se potaknuli procesi rasta, jer, kako papa Franjo kaže, "vrijeme je važnije od prostora" (EG, 222). To znači da je potrebno "biti više zaokupljen započinjanjem procesa no posjedovanjem prostora... Potrebno je dati prednost djelovanjima koja uzrokuju nove procese u društvu i uključuju druge osobe i skupine koje će ih nastaviti, sve dok ne donesu svoje plodove u važnim povijesnim događajima" (EG, 223).

Naravno, u tom je odgojnom procesu potrebno obnoviti savez s obiteljima i s već dvadeset i pet godina zaboravljenom župnom zajednicom kao neizostavnim katehetskim mjestom (*Na svetost pozvani*, 25). Znamo da glavni doprinos katehezi i pastoralu obitelji pruža župna zajednica kao obitelj obitelji (*Amoris laetitia*, 202). Stoga je jedan od najprećih pastoralnih izazova i zadataka potaknuti procese odgoja vjere u župnoj zajednici koji će osnažiti današnje obitelji u procesu odgoja vjere (*Na svetost pozvani*, 27). Škola kao odgojno-obrazovna ustanova može i mora profitirati od partnerskog dijaloga tih dviju instanci i uključiti se kao treći neizostavan čimbenik u cjelovitom odgoju djece i mladih.

Jadranka Garmaz